

TƯ TƯỞNG NHÂN VĂN TRONG VĂN KIẾN ĐẠI HỘI XIII CỦA ĐẢNG

ThS TRẦN NHẬT MINH
Học viện Chính trị khu vực II

Trong các văn kiện được trình bày và thông qua tại Đại hội lần thứ XIII của Đảng, quan niệm về con người được thể hiện toàn diện, bao quát, vừa thể hiện trí tuệ, bản lĩnh của đảng cầm quyền, vừa khẳng định tinh thần nhân văn sâu sắc trong đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam thời kỳ đổi mới.

1. Nội dung tư tưởng nhân văn trong văn kiện Đại hội XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam

Tư tưởng nhân văn được hiểu là việc lấy con người làm điểm xuất phát, khẳng định vị trí, vai trò của con người trong thế giới, đề cao phẩm giá của con người và tranh đấu vì mục tiêu giải phóng con người. Đường lối của một đảng chính trị được gọi là nhân văn khi *xuất phát điểm* của nó là con người, coi con người là *trung tâm, là mục đích cuối cùng* của sự giải phóng, đường lối đó không những không phủ định mà còn *khẳng định sức mạnh của con người* trong nhận thức và cải tạo thế giới. Quan niệm của Đảng Cộng sản Việt Nam về con người được trình bày trong văn kiện Đại hội XIII thể hiện đầy đủ, sâu sắc tư tưởng nhân văn với ba nội hàm cơ bản sau:

Một là, con người là xuất phát điểm, cơ sở của mọi chủ trương, đường lối của Đảng

Đường lối của bất kỳ đảng chính trị nào nếu xuất phát từ con người, từ nhân dân là đường lối đúng đắn, có sức mạnh hiệu triệu khối đông đảo quần chúng vào hoạt động của mình. Ngược lại, đường lối sẽ là sai lầm, bị lịch sử đào thải nếu không xuất phát từ cái gốc, cái cơ sở của nó - Nhân dân.

Trong suốt thời kỳ đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam từng bước khẳng định, thực hiện quan điểm lấy

con người làm tiền đề xuất phát của mọi chủ trương, đường lối. Ngay từ Đại hội VI (1986), Đảng đã xác định: “Tôn trọng con người, phát huy sức sáng tạo của mọi tầng lớp nhân dân, hướng sự sáng tạo đó vào sự nghiệp xây dựng xã hội mới,...”¹. Sau 30 năm đổi mới đất nước, từ những thành tựu và hạn chế, khuyết điểm, Đại hội XII (2016) của Đảng đã rút ra một số bài học quý báu, trong đó: “Đổi mới phải luôn luôn quán triệt quan điểm “dân là gốc”, vì lợi ích của nhân dân, dựa vào nhân dân, phát huy vai trò làm chủ, tinh thần trách nhiệm, sức sáng tạo và mọi nguồn lực của nhân dân; phát huy sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc”².

Tư tưởng lấy nhân dân làm điểm xuất phát, cơ sở của mọi đường lối, chủ trương là kết quả quá trình phát triển tư duy lý luận của Đảng qua các kỳ đại hội. Nội dung này được trình bày trong văn kiện Đại hội XIII với hai vấn đề cơ bản.

Thứ nhất, Đại hội tiếp tục quán triệt sâu sắc bài học kinh nghiệm “lấy dân làm gốc”. Tổng kết chặng đường 35 năm đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam xác định, tư tưởng “đi dân vi bản” là một trong năm bài học kinh nghiệm quý báu trong quá trình đổi mới. “Trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước, phải luôn quán triệt sâu sắc quan điểm “dân là gốc”; thật sự tin tưởng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của nhân dân”³. Xuất phát từ Nhân dân, lấy Nhân dân làm cơ sở, điểm xuất phát của đường lối, chủ trương, là kế sách “sâu rễ, bền gốc”. Nó khẳng định tinh thần nhân đạo, vì con người trong quá trình lãnh đạo cách mạng của Đảng.

Thứ hai, đường lối, chính sách không chỉ dừng lại ở quan điểm, bài học mà việc xây dựng đường lối, chủ trương cần xuất phát từ nhân dân. Trong sự nghiệp đổi

mới, “mọi chủ trương, chính sách phải thật sự xuất phát từ cuộc sống, nguyện vọng, quyền và lợi ích chính đáng của nhân dân, lấy hạnh phúc, ấm no của Nhân dân làm mục tiêu phấn đấu”⁴. Tức là, trong quá trình lãnh đạo, đề ra các quyết sách chính trị, Đảng căn cứ vào đời sống và nhu cầu chính đáng của nhân dân để xây dựng đường lối của mình. Hay nói cách khác, đường lối, chính sách của Đảng là sự phản ánh đúng đắn, phù hợp với các vấn đề thực tế, những yêu cầu cấp bách và lâu dài của thực tế sinh hoạt vật chất và sinh hoạt tinh thần của nhân dân. Chẳng hạn, khi đề cập đến vấn đề phát triển con người, Đảng chỉ rõ, một số vấn đề liên quan đến đời sống của nhân dân cần được tiếp tục giải quyết trong nhiệm kỳ Đại hội XIII: Về kinh tế - xã hội, “giảm nghèo chưa bền vững... Chất lượng dịch vụ y tế, nhất là ở vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số còn nhiều khó khăn, có mặt còn bất cập. Chính sách tiền lương, thu nhập, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, phúc lợi xã hội có mặt còn hạn chế; thụ hưởng của người dân từ thành tựu phát triển của đất nước chưa hài hòa”⁵; về văn hóa - xã hội, “môi trường văn hóa, xã hội tiếp tục bị ô nhiễm bởi các tệ nạn xã hội, tham nhũng, tiêu cực”⁶, “đạo đức, lối sống trong gia đình, học đường, xã hội có mặt xuống cấp, đáng lo ngại, gây bức xúc cho xã hội”⁷.

Hai là, con người là trung tâm, là mục đích cuối cùng của sự nghiệp đổi mới

Qua các kỳ đại hội, đường lối của Đảng không ngừng làm rõ lý luận về con người với tư cách là vị trí trung tâm, mục đích cuối cùng của sự nghiệp đổi mới. Cương lĩnh 1991 xác định: “Mục tiêu và động lực chính của sự phát triển là vì con người, do con người. Chiến lược kinh tế - xã hội đặt con người vào vị trí trung tâm, giải phóng sức sản xuất, khơi dậy tiềm năng của mỗi cá nhân, mỗi tập thể lao động và của cả cộng đồng dân tộc...”⁸. *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* sửa đổi và bổ sung năm 2011, năm diễn ra Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng chỉ rõ: “Con người là trung tâm của chiến lược phát triển, đồng thời là chủ thể phát triển”⁹. *Báo cáo tổng kết một số vấn đề lý luận - thực tiễn qua 30 năm đổi mới (1986 - 2016)* của Đảng khẳng định: “Con người là chủ thể sáng tạo, truyền bá, thụ hưởng giá trị văn hóa, là trung tâm của chiến lược phát triển”¹⁰.

Trong Văn kiện Đại hội XIII, nhân dân tiếp tục là trung tâm của chiến lược phát triển, là trung tâm của các chính sách an sinh xã hội và là mục đích của sự nghiệp giải phóng con người. Vấn đề con người với tư cách là trung tâm, mục đích của sự nghiệp đổi mới thể hiện “càng toàn diện, sâu sắc hơn” trong Báo cáo Chính trị trình Đại hội XIII. Từ thực tiễn đổi mới qua 35 năm, nhất là trong nhiệm kỳ khóa XII, Đảng ta xác định một trong những bài học kinh nghiệm quan trọng: “Nhân dân là trung tâm, là chủ thể của công cuộc đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”¹¹.

Trước hết, con người với tư cách là trung tâm của chiến lược phát triển. Khi tổng kết, đánh giá việc thực hiện nghị quyết Đại hội XIII, Đảng đã đề cập đến nội dung lý luận này. “Phát triển toàn diện con người Việt Nam đang từng bước trở thành trung tâm của chiến lược phát triển kinh tế - xã hội”¹². Tức, mọi đường lối, chủ trương, chính sách phát triển kinh tế - xã hội phải xuất phát từ Nhân dân; tôn trọng và phát huy vai trò trung tâm của Nhân dân. Quần chúng nhân dân là lực lượng và nguồn sức mạnh to lớn tham gia vào các hoạt động cải tạo hiện thực trên tất cả các lĩnh vực của đời sống từ kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội...

Kế đến, con người là trung tâm của chính sách an sinh xã hội. Không ngừng phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội nâng cao đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân, thực hiện tốt chính sách an sinh xã hội là chủ trương đúng đắn, quan trọng của Đảng. Đại hội XIII đã đề cập khá nhiều nội dung liên quan đến chính sách kinh tế - xã hội, phát triển con người. “Nhận thức đầy đủ và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa trong các chính sách xã hội. Tăng cường quản lý phát triển xã hội, đảm bảo tiến bộ và công bằng xã hội, tính bền vững trong các chính sách xã hội, nhất là phúc lợi xã hội, an ninh xã hội, an ninh con người”¹³. Trong đó, Nhân dân tham gia và là đối tượng thụ hưởng thành quả của cách mạng. Văn kiện chỉ rõ: “Lấy con người là trung tâm của phát triển và được chia sẻ những thành quả của quá trình phát triển kinh tế”¹⁵. Chính phủ cần “cân đối ngân sách để tiếp tục thực hiện việc nâng mức trợ cấp xã hội”¹⁵.

Hơn nữa, vấn đề an ninh con người lần đầu tiên được văn kiện XIII đề cập. Đây là điểm nổi bật trong Báo cáo Chính trị lần này so với Đại hội XII và các kỳ Đại hội trước. Nó góp phần hiện thực hóa tư tưởng

ĐƯA NGHỊ QUYẾT ĐẠI HỘI XIII CỦA ĐẢNG VÀO CUỘC SỐNG

lập hiến được trình bày trong Hiến pháp 2013 và được cụ thể hóa thành các mục tiêu, định hướng phát triển đất nước trong thời gian tới. Đảng xác định: “Chú trọng an ninh, an toàn là một trong những yếu tố hàng đầu trong cuộc sống của người dân”¹⁶. An ninh con người có thể được hiểu là trạng thái người dân được sống an toàn, hạnh phúc; được đảm bảo thực thi đầy đủ các quyền con người, quyền công dân được quy định trong Hiến pháp và pháp luật; được đảm bảo đời sống ấm no, tự do, hạnh phúc trong môi trường xã hội an toàn, lành mạnh. Như vậy, Đại hội XIII đặt nhân tố con người, (trong đó có an ninh con người) làm trung tâm của chiến lược phát triển kinh tế - xã hội, bảo vệ an ninh con người là mục tiêu, động lực cho sự ổn định và phát triển đất nước.

Cuối cùng, mục tiêu của sự nghiệp đổi mới là giải phóng con người. Giải phóng hoàn toàn con người là khát vọng, triết lý cơ bản trong nhận thức và hành động của những người mácxít. Tuy vậy, trong từng điều kiện lịch sử nhất định, giai đoạn phát triển nhất định của cuộc cách mạng cộng sản chủ nghĩa các mục tiêu, nhiệm vụ cần được lượng hóa một cách cụ thể. Đại hội XIII xác định, trong giai đoạn hiện nay: “Phát triển vì con người, tạo điều kiện cho mọi người, nhất là trẻ em, nhóm yếu thế, đồng bào dân tộc thiểu số, người di cư, hòa nhập, tiếp cận bình đẳng nguồn lực, cơ hội phát triển và hưởng thụ công bằng các dịch vụ xã hội cơ bản”¹⁷. Bên cạnh đó, giải phóng con người là xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện về đức, trí, thể, mỹ; không ngừng nâng cao các giá trị văn hóa, xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; gắn bó chặt chẽ, kết hợp hài hòa giữa phát triển kinh tế với phát triển văn hóa, tiến bộ và công bằng xã hội;... “Thực hiện tốt chính sách xã hội, bảo đảm an sinh và phúc lợi xã hội, an ninh con người, tạo chuyển biến mạnh mẽ trong quản lý phát triển xã hội, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội; nâng cao chất lượng cuộc sống và hạnh phúc của Nhân dân”¹⁸.

Ba là, khẳng định và khơi dậy sức mạnh của con người trong sự nghiệp đổi mới

Nhận thức và cải tạo thế giới là hai mặt thống nhất trong diễn trình cách mạng cộng sản chủ nghĩa. Nhận thức thế giới là quan trọng, nhưng cải tạo thế giới cũng không kém phần quan trọng, và nhân loại cần “học cách tin tưởng vào con người”¹⁹. Quán triệt phương

pháp luận mácxít, Đảng luôn khẳng định vai trò của nhân dân trong nhận thức và cải tạo xã hội. Văn kiện Đại hội VI có đoạn viết: “Tôn trọng con người, phát huy sức sáng tạo của mọi tầng lớp nhân dân, hướng sự sáng tạo đó vào sự nghiệp xây dựng xã hội mới, và thông qua quá trình xây dựng kinh tế - xã hội mà đào tạo, rèn luyện con người mới, hình thành những tập thể lao động mới...”²⁰. Đại hội VII (1991) của Đảng chỉ rõ, nguồn lao động Việt Nam... “đó là nguồn lực quan trọng nhất”²¹. Vì vậy, cần “động viên ... phát huy ý chí tự lực, tự cường, cần kiệm xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, ra sức làm giàu cho mình và cho đất nước”²². Trong nhiệm kỳ khóa XII, Đảng xác định nhiệm vụ trọng tâm thứ sáu là: “Phát huy nhân tố con người trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội; tập trung xây dựng con người về đạo đức, nhân cách, lối sống, trí tuệ và năng lực làm việc; xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh”²³.

Đại hội XIII tiếp tục khẳng định vai trò động lực của Nhân dân với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc. Tinh thần Đại hội là tiếp tục phát huy quyền làm chủ của nhân dân và xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa. Phát huy hơn nữa quyền làm chủ của nhân dân trong mọi lĩnh vực của đời sống xã hội với tư cách là sự khẳng định vị trí, vai trò của con người trong sự nghiệp giải phóng con người. Nhiệm vụ trọng tâm thứ năm trong nhiệm kỳ khóa XIII được xác định là “phát huy sức mạnh đại đoàn kết dân tộc, dân chủ xã hội chủ nghĩa, quyền làm chủ của Nhân dân; tăng cường pháp chế, bảo đảm kỷ cương xã hội”²⁴. Nếu như trong Văn kiện Đại hội lần thứ XII chỉ dừng lại ở phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”²⁵ thì trong Văn kiện lần thứ XIII, quan niệm Nhân dân là chủ thể trực tiếp giám sát và thụ hưởng thành quả của cách mạng đã được đề cập với tư cách một triết lý hành động. Đảng Cộng sản Việt Nam khẳng định: “Kiên trì thực hiện phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”²⁶. “Dân kiểm tra” và “dân thụ hưởng” là một trong những điểm mới, và là điểm nhấn trong Văn kiện Đại hội XIII khi đề cập đến vấn đề phát huy vai trò làm chủ của nhân dân. Sau 35 năm đổi mới, bài học thứ hai trong năm bài học kinh nghiệm được Đảng ta xác định: “Trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước, phải luôn quán triệt sâu

sắc quan điểm “dân là gốc”; thật sự tin tưởng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của Nhân dân”²⁷.

Điểm mới, cũng là điểm nhấn của Đại hội XIII là khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc. Thực chất nội dung này là phát huy vai trò nhân tố chủ quan của mỗi cá nhân, tập thể trong nhận thức và cải tạo xã hội. Đảng khẳng định cần, “khơi dậy tinh thần và ý chí, quyết tâm phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; dân tộc cường thịnh, trường tồn; phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”²⁸. Muốn khai phóng sức mạnh của con người không thể thiếu những con người được khai phóng - khai phóng về cả tư duy, trí tuệ, tình cảm, khả năng tổ chức hoạt động thực tiễn. Văn kiện cũng chỉ ra phương hướng khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc:

(1) Nâng cao nhận thức, giáo dục truyền thống, tuyên truyền, quán triệt sâu sắc chủ trương, đường lối, chính sách, pháp luật của Đảng, nhà nước. Khẳng định, chứng minh, truyền bá lý tưởng cộng sản chủ nghĩa sâu, rộng trong nhân dân. “Tập trung khơi dậy mạnh mẽ tinh thần yêu nước, niềm tự hào, ý chí tự cường, lòng nhân ái, tinh thần đoàn kết, đồng thuận xã hội và khát vọng phát triển đất nước của toàn dân tộc... Phát huy tối đa nhân tố con người; con người là trung tâm, chủ thể, là nguồn lực chủ yếu và mục tiêu của sự phát triển”²⁹. Bên cạnh đó, “phát huy tinh thần yêu nước, ý chí tự cường, tự hào dân tộc, tinh thần đồng lòng và khơi dậy khát vọng vươn lên”³⁰. Tinh thần này không ít lần được nhắc lại trong Văn kiện Đại hội XIII.

(2) “Xây dựng các cơ chế, chính sách phát huy tinh thần cống hiến vì đất nước của mọi người dân Việt Nam”³¹. Trong đó, không ngừng “khuyến khích, tạo điều kiện để mọi người dân được phát huy các năng lực tự do, sáng tạo trong đời sống kinh tế, xã hội”³². Đồng thời, cần phát huy vai trò của giáo dục và đào tạo, khoa học và công nghệ trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao với tư cách là một trong ba đột phá chiến lược được nêu ra tại Đại hội XI, XII, tiếp tục quán triệt và bổ sung trong nhiệm kỳ khóa XIII.

2. Ý nghĩa tư tưởng nhân văn trong Văn kiện Đại hội XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam

Với ba nội dung cơ bản trên, có thể khẳng định đường lối, chủ trương của Đảng Cộng sản Việt Nam,

nhất là trong Đại hội XIII là đường lối, chủ trương mang tính nhân văn sâu sắc. Nó có ý nghĩa nhất định đối với sự nghiệp cách mạng của Đảng và Nhân dân ta.

Thứ nhất, tư tưởng nhân văn trong Văn kiện Đại hội XIII là sự kế tục truyền thống nhân văn mácxít gần hai thế kỷ hình thành và phát triển. Những vấn đề về con người, giải phóng con người được nêu trong văn kiện XIII vừa thể hiện sự kiên định, vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về con người. Đồng thời, nó là sự cụ thể hóa phương pháp luận mácxít trong điều kiện lịch sử - cụ thể của Việt Nam hiện nay.

Thứ hai, tư tưởng nhân văn trong Văn kiện Đại hội XIII góp phần khẳng định bản chất nhân văn, nhân đạo, tính ưu việt của lý tưởng cộng sản và tính hiện thực chủ nghĩa xã hội mà Đảng và Nhân dân Việt Nam đang xây dựng.

Thứ ba, tư tưởng nhân văn trong Văn kiện Đại hội XIII góp phần bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong tình hình mới; khẳng định khả năng, bản lĩnh, vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, nhất là trong thời kỳ đổi mới. Đây là cơ sở lý luận khoa học để đấu tranh, phê phán, phủ nhận các tư tưởng sai trái, thù địch cho rằng đường lối, chủ trương của Đảng Cộng sản Việt Nam chỉ chú trọng đến lợi ích của Đảng Cộng sản, đảng viên, nhất là lãnh đạo cấp cao của Đảng.

Thứ tư, tư tưởng nhân văn trong Văn kiện Đại hội XIII góp phần định hướng chiến lược, chỉ dẫn cho các nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội, trước hết là trong nhiệm kỳ khóa XIII. Phát triển kinh tế - xã hội mục đích cuối cùng là vì con người, góp phần không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân. Ngược lại, phát triển kinh tế - xã hội mà nhân dân không được thụ hưởng hoặc được không tương xứng thì phát triển không thật sự có ý nghĩa.

Tóm lại, mặc dù xét cả phương diện lý luận và thực tế, vấn đề con người và giải phóng con người ở Việt Nam vẫn đang tiếp tục hoàn thiện, song có thể khẳng định đường lối, chủ trương của Đảng Cộng sản Việt Nam trong Văn kiện Đại hội XIII mang tính nhân văn, nhân đạo sâu sắc. Đó là sự tiếp nối, phát triển, cụ thể hóa truyền thống nhân văn mácxít; là cơ sở khoa học cho một số vấn đề lý luận và thực tiễn của cách mạng

Xem tiếp trang 70